

Ks. Ryszard Selejdk
Kongregacja Wychowania Katolickiego, Watykan

Formacja przyszłych kapłanów w czasach współczesnych¹

The Formation of Future Priests in Our Times

Ekscelencjo,
Księżę Rektorze, Dostojni Profesorowie, Wychowawcy,
Przedstawiciele Władz, Reprezentanci innych Uczelni,
Alumni oraz wszyscy obecni na tej uroczystości!

Jest dla mnie powodem wielkiej radości uczestniczenie w obchodach dziesięciolecia Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Bydgoskiej im. Błogosławionego Biskupa Michała Kozala i Matki Bożej Piękną Miłości. Jego Ekscelencji Księdzu Biskupowi Janowi Tyrawie pragnę więc wyrazić gorące podziękowanie za zaproszenie mnie na tę wymowną uroczystość. Równocześnie w imieniu własnym, a także w imieniu Kongregacji ds. Duchowieństwa przekazuję wyrazy uznania dla działalności tego ośrodka studiów i formacji kapłańskiej.

Dzisiaj, patrząc z perspektywy 10 minionych lat, trzeba przede wszystkim gorąco podziękować Bogu, że to seminarium, wspierane Bożą opieką, wydawało i wydaje błogosławione owoce. Trzeba śpiewać uroczyste *Te Deum laudamus*, chwalać Pana zwłaszcza za świętość kapłanów, którzy stąd wyszli, za ich gotowość do dawania świadectwa Chrystusowi, także za cenę ofiary i poświęcenia, za posiew Ewangelii padający z ich ust i za uświęcanie kolejnych pokoleń synów i córek Kościoła, jakiego miłosierny Bóg dokonuje przez ich ręce.

Świętujemy więc okoliczność, która dostarcza wystarczająco dużo powodów, by naprawdę *iubilare* (radować się). Ale jubileusz właściwie przeżywany to również czas patrzenia w przyszłość. Trzeba, aby

¹ Wykład wygłoszony podczas uroczystości 10-lecia Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Bydgoskiej im. Błogosławionego Biskupa Michała Kozala i Matki Bożej Piękną Miłości, 11 października 2014 r.

wybieganiu myślą w rozpoczęte trzecie tysiąclecie chrześcijaństwa towarzyszyła świadomość konieczności coraz to lepszego kształtowania kapłanów na miarę wyzwań, jakie niesie czas.

W tej perspektywie przyszłości chciałbym ukazać formację seminarijną, która gwarantowałaby przyszłym kapłanom skuteczne podjęcie czekających ich zadań ewangelizacyjnych. Przedstawię zatem współczesne wyzwania świata wobec kapłanów; ukazę Wyższe Seminarium Duchowne jako właściwe miejsce formacji kapłańskiej; przypomnę potrzebę wskazywania w formacji seminarzystów tożsamości kapłańskiej zgodnej z nauczaniem Kościoła; zwrócę uwagę na konieczność dogłębnego rozeznania zdadności kandydatów; omówię okres propedeutyczny oraz integralną formację kapłańską.

Współczesne wyzwania świata wobec kapłanów

Badania socjologiczne wykazują, iż kapłanowi w dzisiejszych czasach o wiele trudniej jest wykonywać swoją posługę duszpasterską aniżeli jeszcze kilkadziesiąt lat temu. Przyczyn tego jest wiele: relatywizm moralny, skomplikowana sytuacja społeczna i polityczna, szerzenie się pewnych form religijności bez Boga, rozwój sekt, rozprzestrzenianie się racjonalizmu, który osłabia wrażliwość na Objawienie i Boską transcendencję, przesadne podkreślanie podmiotowości osoby, szerzenie się ateizmu politycznego i egzystencjalnego, rozpad rodziny, wypaczenie rozumienia ludzkiej płciowości, częste ukazywanie Kościoła w negatywnym świetle przez środki masowego przekazu. W samych środowiskach kościelnych niepokoją takie zjawiska jak ignorancja religijna wielu wierzących, znikoma skuteczność katechezy, źle pojmowany pluralizm teologiczny, kulturowy i duszpasterski, nieufność wobec hierarchii, subiektywizacja wiary, zjawisko warunkowej przynależności do Kościoła.

W naszych czasach kapłan narażony jest również częściej na niepowodzenia w wypełnianiu swojej misji. W obliczu tych trudności podejmuje on niekiedy dramatyczną decyzję porzucenia kapłaństwa.

Właściwa formacja przyszłych kapłanów, którzy owocnie kontynuowaliby misję Jezusa Dobrego Pasterza we współczesnym świecie, stanowi więc jedno z najważniejszych zadań Kościoła². Prawdę tę

² Por.: B. Pitaud, *La formation des futurs prêtres, un ministère spécifique au coeur de la vie de l'Eglise*, „Seminarium” 2 (1994), s. 351–367; M. Gahunghu, V. Gambino, *Formare*

bardzo wyraźnie potwierdził między innymi Benedykt XVI w *Liście do Seminarzystów*, wydanym na zakończenie Roku Kapłańskiego³.

Wyższe Seminaria Duchowne jako właściwe miejsce formacji kapłańskiej

Wizytacje apostolskie, przeprowadzone przez Kongregację Edukacji Katolickiej w ostatnich 30 latach niemal we wszystkich seminariach na całym świecie, ukazały, iż w niektórych Kościołach lokalnych próbuje się osłabić specyficzną rolę seminarium jako niezbędnej instytucji powołanej do zapewnienia właściwej formacji kandydatom do kapłaństwa. W tym względzie uwidoczniły się takie niepokojące fakty, jak: nieuzasadniony pobyt niektórych seminarzystów poza seminarium; obecność studentów świeckich w budynkach seminariów; próby zastępowania jednolitej wspólnoty seminarium małymi wspólnotami. W konsekwencji pewna część seminarzystów mieszka w seminarium jedynie przez bardzo krótki okres czasu, a później mieszka poza nim, utrzymując jedynie sporadyczne kontakty z rektorem i ojcem duchownym.

Ponadto, próbuje się wprowadzać nowe modele seminarium sprzeczne z modelem klasycznym, jak uczynił to na przykład w Paryżu kardynał Jean-Marie Lustiger. O. Wojciech Giertych przedstawiając ten model, pisze: *Seminarzyści najpierw spędzają razem rok w domu formacji, który spełnia funkcję analogiczną do nowicjatu zakonnego. Potem, na dalszych latach studiów, są oni przydzieleni do parafii paryskich i mieszkają na plebaniach, mając już pewne obowiązki duszpasterskie. W małej wspólnotie księży przy parafii łatwiej można poprowadzić i ocenić seminarzystów niż w dużej wspólnotie seminaryjnej. Na wspólne zajęcia zaś dojeżdżają oni, podobnie jak świeccy studenci, wygodnym paryskim metrem*⁴.

Wobec tej budzącej niepokój sytuacji, Magisterium Kościoła stara się promować z wielką determinacją i przekonaniem seminarium,

i presbiteri. Principi e linee di metodologia pedagogica, Roma 2003, s. 23; A. Favale, *Vocazione comune e vocazioni specifiche. Aspetti biblici, teologici e psico-pedagogico-pastorali*, Roma 1981, s. 322–330.

³ Por.: Benedykt XVI, List do Seminarzystów, 18.10.2010, Watykan 2010, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 11 (2010), s. 3–8.

⁴ W. Giertych, *Papieże bez seminarium*, „Pastores” 47 (2010) 2, s. 28.

jako uprzywilejowaną i konieczną instytucję dla formacji kapłańskiej, również w czasach nam współczesnych.

Już Sobór Watykański II w *Dekrecie o formacji kapłańskiej „Optatam totius”* stwierdził: *Do formacji kapłanów konieczne są wyższe seminaria*⁵ i nazywa je *sercem diecezji*⁶.

Jan Paweł II w *Adhortacji apostolskiej „Pastores dabo vobis”* potwierdza konieczność wyższego seminarium duchownego dla formacji kapłańskiej, określając je jako *doskonale miejsce formacji*⁷.

Papież przytacza za Ojcami Synodu Biskupów także rację wynikającą z bardzo szerokiego doświadczenia: *Instytucja ta wydała w przeszłości i nadal wydaje obfite owoce na całym świecie*⁸.

Jest sprawą oczywistą, iż możliwość skrócenia okresu pobytu seminarzystów w seminarium⁹ należy rozważać jako wyjątkową i tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Jeśli zaś chodzi o pobyt alumnów przez cały okres formacyjny w seminarium, to trzeba wiernie zachowywać wskazania soborowe, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* i adhortacji *Pastores dabo vobis*. Każda wspólnota seminaryjna, bez względu na jej wielkość, musi być podporządkowana wyłącznie formacji kapłańskiej i dlatego wymagana jest stała obecność w seminarium przynajmniej rektora, ojca duchownego i prefekta studiów.

Potrzeba ukazywania tożsamości kapłańskiej zgodnej z nauczaniem Kościoła

Nie ulega wątpliwości, iż jeszcze w czasach nam współczesnych są rozpowszechniane tu i ówdzie niektóre niejasne czy też całkowicie

⁵ Sobór Watykański II, *Dekret o formacji kapłańskiej „Optatam totius”*, 28.10.1965, n. 4, AAS 58 (1966) 716, tłum. pol., w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, s. 291.

⁶ Tamże, n. 5, AAS 58 (1966) 717, tłum. pol., w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 291.

⁷ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska posynodalna „Pastores dabo vobis” o formacji kapłanów we współczesnym świecie*, 25.03.1992, Libreria Editrice Vaticana 1992, n. 60; por. także: Benedykt XVI, *List do Seminarzystów*, Wstęp, s. 4; Franciszek, *Przemówienie podczas spotkania w Auli Pawła VI z seminarzystami, nowicjuszami, nowicjuskami i młodzieżą będącą na drodze powołania*, 6.07.2013, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 8–9 (2013), s. 44; tenże, *Dialogo con gli studenti dei Pontifici Collegi e Convitti di Roma nell'Aula Paolo VI*, 12.05.2014, „L'Osservatore Romano” 14.05.2014, s. 4; Z. Grocholewski, *Sacerdote e formazione al sacerdozio tra I’, „Optatam totius” e il „Presbyterorum ordinis”*, „Seminarium” 3 (2005), s. 841.

⁸ *Pastores dabo vobis*, n. 60.

⁹ Por.: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1984, kan. 235.

błędne koncepcje tożsamości kapłańskiej. I tak na przykład propaguje się: koncepcję kapłaństwa jedynie funkcjonalnego; kapłaństwa czysto horyzontalnego; ideę kapłana rozumianego jako delegata wspólnoty wiernych dla zagwarantowania jej organizacji i wypełnienia jakiejś misji o charakterze czasowym; wizję indywidualistyczną kapłaństwa bez jakiegokolwiek odniesienia eklezjologicznego i niemającego wpływu na problemy codziennego życia.

Ponadto, w środowiskach kościelnych często zapomina się, iż kapłaństwo wspólne wiernych różni się od kapłaństwa służebnego nie tylko stopniem, ale również istotą.

W takiej sytuacji biskup diecezjalny i wychowawcy seminarjów powinni dołożyć wszelkich starań, aby seminarzystom była prezentowana tożsamość kapłana zgodna z nauczaniem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Muszą oni jasno ukazywać różnicę ontologiczną pomiędzy kapłaństwem wspólnym wiernych a kapłaństwem służebnym, bazującym na specyficznym znamieniu wyciśniętym w sposób niezatarty na duszy wyświęconego przez sakrament święceń. Różnica ta ukazana jest wyraźnie w dokumentach soborowych i posoborowych.

W tym względzie ważne jest też wprowadzanie w życie aktualnych wskazań papieża Franciszka. Są one bardzo czytelne i zrozumiałe. Ojciec Święty, kontynuując nauczanie św. Jana Pawła II i Benedykta XVI, często przypomina kandydatom do kapłaństwa, iż mają być pasterzami na wzór Jezusa Dobrego Pasterza: *Wy, drodzy klerycy, nie przygotowujecie się do wykonywania zawodu, do tego, by być pracownikami w przedsiębiorstwie czy w aparacie biurokratycznym. Mamy tak wielu, tak bardzo wielu księży w połowie drogi. Jest to bolesne, że nie zdołali dojść do pełni: jest w nich coś z urzędników, jakiś aspekt biurokratyczny, a to nie służy dobru Kościoła. Proszę was, uważajcie, żeby wam się to nie przydarzyło! Stajecie się pasterzami na wzór Jezusa Dobrego Pasterza, aby być jak On i aby być in persona Christi pośród Jego owczarni, aby paść Jego owce¹⁰.*

Papież Franciszek przyznaje, że nie jest łatwo stać się „dobrym pasterzem” na wzór Chrystusa: *To prawda, że na początku nie zawsze*

¹⁰ Franciszek, *Przemówienie do wspólnoty Papieskiego Kolegium „Leonianum” z Anagni*, 14.04.2014, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 5 (2014), s. 29; por.: tenże, *Adhortacja apostołska „Evangelii gaudium” o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie*, 24.11.2013, Libreria Editrice Vaticana 2013, n. 268; tenże, *Homilia podczas Mszy św. Krzyżma*, 17.04.2014, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 5 (2014), s. 17; tenże, *Omelia durante la Messa celebrata nella basilica di San Pietro per l'ordinazione di tredici sacerdoti*, 11.05.2014, „L'Osservatore Romano” 12–13.05.2014, s. 6.

jest pełna prawość intencji. A ja ośmieliłbym się powiedzieć: trudno o to, żeby była. My wszyscy zawsze mieliśmy te drobne sprawy, które nie mieściły się w prawości intencji, ale to z czasem się przewycięża, przez nawracanie każdego dnia. Pomyślmy przecież o apostołach! Pomyślmy o Jakubie i Janie, którzy chcieli zostać jeden premierem, a drugi ministrem gospodarki, ponieważ był ważniejszy. Apostołowie nie mieli w sobie jeszcze tej prawości, myśleli o czymś innym, a Pan z wielką cierpliwością korygował ich intencje. W końcu szlachetność ich intencji była tak wielka, że oddali życie dla głoszenia Słowa, ponieśli męczeństwo. Nie należy się lękać! Ktoś z was powie: „Ale ja nie jestem pewien, czy chcę być księdzem”. Zapytam go: „A czy ty kochasz Jezusa?”. Jeśli tak, to: „Porozmawiaj ze swoim ojcem duchownym, porozmawiaj ze swoimi formatorami, módl się, módl się, a zobaczysz, że prawość intencji będzie się rozwijała”. Taka droga oznacza medytowanie każdego dnia Ewangelii (...); oznacza doświadczenie miłosierdzia Bożego w sakramencie pojednania. (...) Jeśli wy (...) nie jesteście zdecydowani iść taką drogą (...), lepiej, żebyście mieli odwagę poszukać innej. W Kościele jest wiele sposobów na to, aby dawać chrześcijańskie świadectwo, i wiele jest dróg, prowadzących do świętości. W kapłańskim postępowaniu za Jezusem nie ma miejsca na przeciętność, tę przeciętność, która prowadzi zawsze do posługiwania się ludem Bożym dla własnej korzyści. Biada złym pasterzom, którzy pasą samych siebie, a nie owczarnię! – wołali prorocy z wielką mocą (por. Ez 34, 1–6). Św. Augustyn przejmując to profetyczne zdanie w swoim dziele „De pastoribus”, którego lekturę wam zalecam¹¹.

Doświadczenie uczy, że od właściwie przedstawionej seminarzystom tożsamości kapłańskiej w ogromnej mierze zależy poprawność i skuteczność ich formacji¹².

¹¹ Franciszek, *Przemówienie do wspólnoty Papieskiego Kolegium „Leonianum” z Anagni*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 5 (2014), s. 29–30; por.: tenże, *Homilia podczas Mszy św. Krzyżma*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 5 (2014), s. 16; tenże, *Omelia durante la Messa celebrata nella basilica di San Pietro per l'ordinazione di tredici sacerdoti*, „L'Osservatore Romano” 12–13.05.2014, s. 6; tenże, *Dialogo con gli studenti dei Pontifici Collegi e Convitti di Roma nell'Aula Paolo VI*, „L'Osservatore Romano” 14.05.2014, s. 5.

¹² Por.: *Pastores dabo vobis*, n. 11b; por. także: Z. Grocholewski, *Il Vescovo, la promozione delle vocazioni e la cura dei Seminari*, w: *Duc in altum. Pellegrinaggio alla Tomba di San Pietro. Incontro di riflessione. Roma 17–25 settembre 2006*, Libreria Editrice Vaticana 2006, s. 83; tenże, *Sacerdote e formazione al sacerdozio tra l'„Optatum totius” e il „Presbyterorum ordinis”*, s. 837.

Dogłębne rozeznanie zdatości kandydatów

Aktualna i bardzo złożona sytuacja młodzieży wymaga od wychowawców seminaryjnych dogłębnego rozeznania zdatości kandydatów do kapłaństwa w momencie ich przyjmowania do seminarium oraz promocji do święceń.

Kodeks Prawa Kanonicznego przypomina w tym względzie: *Do wyższego seminarium biskup diecezjalny powinien przyjmować jedynie tych, biorąc pod uwagę ich przymioty ludzkie i moralne, duchowe i intelektualne, ich zdrowie fizyczne i psychiczne, jak również szczerą wolę, wydają się być zdolni do oddania się na stałe świętym posługom*¹³. Równocześnie tenże *Kodeks* stanowi: *Do święceń należy dopuszczać jedynie tych, którzy – według roztropnej oceny własnego biskupa albo kompetentnego przełożonego wyższego – po rozważeniu wszystkich okoliczności, mają nieskażoną wiarę, kierują się prawidłową intencją, posiadają wymaganą wiedzę, cieszą się dobrą opinią, mają nienaganne obyczaje, wypróbowane cnoty, jak również inne przymioty fizyczne i psychiczne, odpowiadające przyjmowanemu święceniu*¹⁴.

Należy zauważyć, iż w niektórych przypadkach w selekcji kandydatów przed ich przyjęciem do seminarium lub dopuszczeniem do święceń będzie konieczne poddanie ich testom psychologicznym. Zawsze jednak trzeba pamiętać, iż praktyka taka nie może być uogólniana i powinna być stosowana tylko w wyjątkowych, trudnych przypadkach (*si casus ferat*)¹⁵. Ponadto, należy z niej korzystać z wielką roztropnością, aby nie naruszyć prawa osoby do dobrego imienia oraz prawa do obrony własnej intymności.

Szczególną ostrożność trzeba też zachować przy przyjmowaniu do seminarium kandydatów pochodzących z innych seminariów diecezjalnych lub instytutów zakonnych.

Kongregacja Edukacji Katolickiej poświęciła temu delikatnemu problemowi list okólny¹⁶ oraz instrukcję¹⁷. W nich przypomina

¹³ *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 241 § 1.

¹⁴ Tamże, kan. 1029.

¹⁵ Por.: Congregazione per l'Educazione Cattolica, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 6.01.1970 (wersja uaktualizowana, 19.03.1985), n. 39.

¹⁶ Por.: Congregazione per l'Educazione Cattolica, Lettera circolare *Ci permettiamo, ai Rappresentanti Pontifici, circa l'ammissione di ex-seminaristi in altro seminario*, 9.10.1986, w: EV 10, n. 949–952.

¹⁷ Por.: Congregazione per l'Educazione Cattolica, Istruzione *Con la presente sull'ammissione al seminario di candidati provenienti da altri seminari o famiglie religiose*, 8.03.1996, w: EV 15, n. 384–394.

biskupom o obowiązku dokładnej aplikacji we wspomnianych przypadkach kan. 241 § 3. Kongregacja odwołuje się przy tym do normy wyrażonej w numerze 39 *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*: *Jeśli chodzi o seminarzystów wydalonych z innego seminarium lub instytutu zakonnego, biskup jest zobowiązany do przeprowadzenia odpowiedniego badania celem poznania przyczyn ich wydalenia*¹⁸.

To odwołanie jest szczególnie ważne, ponieważ doświadczenie pokazuje, iż wspomniana norma nie jest odpowiednio przestrzegana. Istotnie, już w pierwszym z przytoczonych dokumentów Kongregacja zauważyła: *Jest wielu biskupów i rektorów seminariów, którzy ubolewają z powodu zbyt łatwego przyjmowania do innych seminariów seminarzystów przez nich wydalonych bez proszenia przez ordynariusza a quo informacji odnośnie przymiotów duchowych, ludzkich i intelektualnych takich kandydatów oraz przyczyn ich wydalenia z seminarium. W takich przypadkach cierpi głównie prestiż i autorytet biskupów i rektorów, którzy usiłują aplikować w rozeznaniu powołania właściwych kryteriów selekcji, a przede wszystkim prestiż samego Kościoła, któremu są dani w ten sposób pasterze nienadający się do podjęcia świętego posługiwania*¹⁹.

Ponadto Kongregacja zaleca, aby Konferencje Biskupie poszczególnych krajów *opracowały w tym względzie bardziej szczegółowe i dostosowane do sytuacji lokalnej normy i procedury, umieszczając je w narodowych „Rationes institutionis sacerdotalis” w rozdziale poświęconym seminarzystom. Jest rzeczą oczywistą, iż wspomniany problem dotyczy nie tylko wydalonych seminarzystów, lecz także tych, którzy z własnej woli opuścili seminarium, często po to, aby uniknąć formalnego wydalenia*²⁰.

Wspomniana problematyka, choć nie całkiem nowa, pozostaje ciągle aktualną. Istotnie, w ostatnich latach obserwuje się wzmożoną „migrację” seminarzystów nie tylko w granicach jednego kraju, lecz także przekraczającą granice poszczególnych krajów i kontynentów, jak na przykład z Europy Wschodniej i z Ameryki Południowej do Europy Zachodniej czy też do Stanów Zjednoczonych.

Wreszcie, bardzo dużą uwagę należy zwrócić przy przyjmowaniu do seminarium i dopuszczeniu do święceń kandydatów z tendencjami homoseksualnymi. W tym względzie Kongregacja Edukacji

¹⁸ Lettera circolare *Ci permettiamo*, n. 951; Istruzione *Con la presente*, n. 388.

¹⁹ Lettera circolare *Ci permettiamo*, n. 950.

²⁰ Tamże, n. 952 – tłum. własne.

Katolickiej oświadcza wyraźnie, iż *Kościół, głęboko szanując osoby, których dotyczy ten problem, nie może przyjmować do seminarium ani do święceń osób, które praktykują homoseksualizm, wykazują głęboko zakorzenione tendencje homoseksualne lub wspierają tak zwaną „kulturę gejowską”*²¹. Według Kongregacji, inaczej natomiast należałoby traktować kandydatów o tendencjach homoseksualnych, które są jedynie wyrazem przejściowego problemu, takiego jak, na przykład, niezakończony jeszcze proces dojrzewania. Niemniej jednak, takie tendencje muszą być wyraźnie przewyciężone, przynajmniej trzy lata przed święceniami diakonatu²². Do kierownika duchowego należy obowiązek oceny wszelkich cech osobowości kandydata i upewnienie się, że nie występują u niego zaburzenia natury seksualnej, które są nie do pogodzenia z kapłaństwem. W przypadku uprawiania przez kandydata homoseksualizmu albo wykazywania przez niego głęboko zakorzenionych tendencji homoseksualnych jego kierownik duchowy, a także spowiednik są zobowiązani w sumieniu odwieść go od ubiegania się o święcenia²³.

Okres propedeutyczny

Wprowadzenie okresu wstępnego, poprzedzającego właściwą formację w seminariach, zalecał już Sobór Watykański II. W *Dekrecie o formacji kapłańskiej „Optatam totius”* stwierdza: *alumni (...) powinni studia teologiczne rozpocząć od odpowiednio długiego kursu wstępnego. W tym wprowadzeniu trzeba tak przedstawić historię zbawienia, aby alumni dostrzegli znaczenie studiów kościelnych, ich porządek i duszpasterski cel, a zarazem mieli podstawę, by własne życie w całości budować na wierze i jej pozwolić je przenikać oraz aby zostali umocnieni w przyjęciu powołania przez osobiste oddanie się Kościołowi w radości ducha*²⁴.

Również Jan Paweł II w *Adhortacji apostolskiej „Pastores dabo vobis”* pisze: *Jest rzeczą wskazaną, aby kandydaci do wyższego*

²¹ Kongregacja Edukacji Katolickiej, *Instrukcja na temat kryteriów rozeznawania powołania u osób z tendencjami homoseksualnymi ubiegających się o przyjęcie do seminarium i dopuszczenie do święceń*, 4.11.2005, Rzym 2005, n. 2, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 5 (2006), s. 54.

²² Tamże.

²³ Por.: tamże, n. 3, s. 55.

²⁴ *Optatam totius*, n. 14, AAS 58 (1966) 722, tłum. pol., w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 296.

*seminarium przeszli najpierw wstępną formację ludzką, chrześcijańską, intelektualną i duchową*²⁵. Papież nazywa ten okres wstępny okresem propedeutycznym²⁶.

Nie ulega wątpliwości, iż złożoność seminaryjnego procesu formacyjnego, występujące u kandydatów do kapłaństwa poważne braki w zakresie przygotowania duchowego i kulturowego, często ich niedojrzałość osobowościowa, mała odporność psychiczna, pochodzenie z rodzin rozbitych, naznaczonych alkoholizmem i obojętnością religijną wskazują na konieczność zagwarantowania im odpowiedniego przygotowania w czasie okresu propedeutycznego, poprzedzającego formację w seminarium. Inicjatywa ta jest dostrzegana jako bardzo użyteczna niemal we wszystkich Kościołach lokalnych, a nieraz uważa się ją wręcz za *conditio sine qua non* dla podniesienia ogólnego poziomu formacji kapłańskiej²⁷.

Obecnie w Kościołach lokalnych są praktykowane trzy podstawowe typy okresu propedeutycznego. Są to: okres propedeutyczny autonomiczny, okres propedeutyczny zintegrowany z wyższym lub niższym seminarium oraz okres propedeutyczny powiązany z duszpasterstwem powołaniowym²⁸.

Należy podkreślić, iż przy organizacji okresów propedeutycznych winno się zwrócić szczególną uwagę na zagwarantowanie odpowiedniej równowagi między elementami ludzko-duchowymi a kulturowymi, dla uniknięcia przesadnego mnożenia wykładanych przedmiotów kosztem formacji religijnej i kapłańskiej.

Integralna formacja kapłańska

W Adhortacji apostolskiej „Ecclesia in Europa” Jan Paweł II pisze: Kapłani na mocy swej posługi są powołani, by (...) celebrować Ewangelię nadziei, głosić ją i jej służyć. (...) Winni oni upodobnić całe swoje życie i swoje działanie do Jezusa. (...) Przez sprawowanie

²⁵ *Pastores dabo vobis*, n. 62.

²⁶ Tamże; por.: D. Negro, *Anno propedeutico: vera novità del Concilio Vaticano II*, „Seminarium” 32 (1992) 4, s. 600–621; M. Biskup, *Annus propedeuticus w formacji seminaryjnej – eksperyment czy konieczność*, „Ateneum Kapłańskie” 120 (1993), s. 470–474; A. Orczyk, *Il rinnovamento della formazione seminaristica*, Roma 1997, s. 136–139.

²⁷ Por.: Franciszek, *Przemówienie podczas spotkania w Auli Pawła VI z seminarzystami, nowicjuszami, nowicjuskami i młodzieżą będącą na drodze powołania*, „L’Osservatore Romano”, wyd. pol. 8–9 (2013), s. 41–42.

²⁸ Por.: Congregazione per l’Educazione Cattolica, *Il periodo propedeutico*, 1.05.1998, Città del Vaticano 1998, s. 13.

swej posługi mają oni przedłużać obecność Chrystusa, jedyne*go i najwyższego* Pasterza; a przez naśladowanie Jego stylu życia ukazywać Go w sposób przejrzysty powierzonej im owczarni. Żyjąc w świecie, ale nie będąc ze świata (por. J 17, 15–16), w obecnej sytuacji kulturowej i duchowej kontynentu europejskiego są wezwani, by być znakiem sprzeciwu i nadziei dla społeczeństwa chorego na horyzontalizm i potrzebującego otwarcia na Transcendencję²⁹.

Jest rzeczą oczywistą, iż wierne i ofiarne wypełnienie takiego zadania będzie możliwe jedynie wtedy, gdy przyszłym kapłanom zostanie zagwarantowana w seminarium solidna formacja integralna. Formacja taka winna obejmować wymiary ludzki, duchowy, intelektualny i duszpasterski, wzajemnie ze sobą połączone i uzupełniające się³⁰.

Formacja ludzka

Formacja ludzka stanowi fundament całej formacji kapłańskiej³¹.

Według Jana Pawła II, zadania formacji ludzkiej wyływają ze specyfiki posługi kapłańskiej, wymagającej ludzkiej osobowości, która byłaby dla ludzi pomostem, a nie przeszkodą w spotkaniu się z Chrystusem³². Dlatego też kandydaci do kapłaństwa *powinni rozwijać w sobie zespół ludzkich cech, bez których nie można kształtować osobowości zrównoważonych, silnych i wolnych, zdolnych dźwigać ciężary duszpasterskiej odpowiedzialności*³³.

Adhortacja apostoł*ska Pastores dabo vobis* wskazuje na liczne i różnorodne aspekty formacji ludzkiej. Obejmują one, między innymi, formowanie do odpowiedzialnej wolności, kształtowanie sumienia moralnego, dojrzałości uczuciowej oraz zdolności do nawiązywania i utrzymywania kontaktów z innymi³⁴.

Nie ulega wątpliwości, iż w dzisiejszych czasach szczególnie nacisk należy położyć na wychowanie seminarzysty do życia w celibacie. Coraz więcej bowiem alumnów w niewłaściwy sposób rozumie

²⁹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Ecclesia in Europa”*, 28.06.2003, Libreria Editrice Vaticana 2003, n. 34.

³⁰ Por.: *Pastores dabo vobis*, n. 43–59; Franciszek, *Przemówienie do biskupów polskich przybyłych do Watykanu z wizytą „ad limina Apostolorum”*, 7.02.2014, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 2 (2014), s. 29; tenże, *Przemówienie podczas spotkania w Auli Pawła VI z seminarzystami, nowicjuszami, nowicjuzkami i młodzieżą będącą na drodze powołania*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 8–9 (2013), s. 44; tenże, *Dialogo con gli studenti dei Pontifici Collegi e Convitti di Roma nell'Aula Paolo VI*, „L'Osservatore Romano” 14.05.2014, s. 4.

³¹ Por.: *Pastores dabo vobis*, n. 43.

³² Por.: tamże.

³³ Tamże.

³⁴ Por.: tamże, n. 43–44.

celibat kapłański, ma kłopoty z podjęciem decyzji do życia w nim, a następnie do zachowywania go. W tej sytuacji zagadnienie celibatu trzeba koniecznie podejmować w całej jego głębi.

Jan Paweł II zachęca, aby problematykę wychowania do życia w celibacie ukazywać, mając zawsze na uwadze aktualną sytuację społeczno-kulturową³⁵.

Z kolei Benedykt XVI, wyrażając głęboki ból i żal z powodu nadużyć seksualnych, których dopuścili się niektórzy kapłani wobec dzieci i młodzieży, wzywa wychowawców seminaryjnych i spowiedników, aby z ogromną uwagą i czujnością towarzyszyli i pomagali kandydatom do kapłaństwa w rozeznawaniu ich powołania do życia w celibacie³⁶.

W wychowaniu do czystości w celibacie należy również przedstawiać celibat jako cenny dar Boży, o który trzeba się modlić każdego dnia. Może on być bowiem przeżyty należycie jedynie w kapłaństwie głęboko zakorzenionym w nadprzyrodzoności³⁷.

Formacja do czystości w celibacie musi więc posiadać cele bardzo jasno określone i należy zweryfikować ich osiągnięcie przez przyszłych kapłanów z możliwie jak największą pewnością. Nie byłoby bowiem rzeczą roztropną dopuszczać do święceń seminarzystów, którzy wykazują trudności w tej materii. W takich przypadkach wychowawcy seminaryjni winni mieć odwagę do natychmiastowego wskazania zainteresowanym innych dróg, niż podtrzymywać w nich niepotrzebne złudzenia.

Formacja duchowa

Formacja ludzka, zakorzeniona w antropologii przyjmującej pełną prawdę o człowieku, otwiera się i znajduje swe dopełnienie w formacji duchowej, która stanowi niejako serce całej formacji kapłańskiej i jest zarówno elementem jednoczącym, jak i ożywiającym tożsamość i posłannictwo każdego kapłana. Jej celem jest ustanowienie głębokiej więzi między kandydatem do kapłaństwa a Jezusem Chrystusem Dobrym Pasterzem³⁸.

³⁵ Por.: tamże, n. 50; por. także: Franciszek, *Przemówienie podczas spotkania w Auli Pawła VI z seminarzystami, nowicjuszami, nowicjuzkami i młodzieżą będącą na drodze powołania*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 8–9 (2013), s. 42.

³⁶ Por.: Benedykt XVI, List do Seminarzystów, n. 6, s. 6–7.

³⁷ Por.: *Optatam totius*, n. 10, AAS 58 (1966) 719–720, tłum. pol., w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 294–295.

³⁸ Por.: *Pastores dabo vobis*, n. 45; por. także: Z. Grocholewski, *Sacerdote e formazione al sacerdozio tra l' „Optatam totius” e il „Presbyterorum ordinis”*, s. 839; tenże, *La vita spirituale „centro della formazione sacerdotale”*, „Seminarium” 4 (2004), s. 775–776.

Według adhortacji *Pastores dabo vobis*, wychowawcy w formacji duchowej seminarzystów powinni przede wszystkim nauczyć ich zażyłości ze Słowem Bożym. Właściwe podejście do Słowa Bożego pozwala [bowiem] spotkać się z samym Bogiem, z Bogiem przemawiającym do człowieka. Pozwala (...) spotkać się z Chrystusem, Słowem Bożym, z Prawdą, która równocześnie jest Drogą i Życiem³⁹.

Pierwszą [zaś] i podstawową formą odpowiedzi na Słowo jest modlitwa⁴⁰. Stąd Jan Paweł II przypomina seminarzystom, iż każdego dnia trzeba na nowo dochowywać zewnętrznej wierności momentom modlitwy, zwłaszcza poświęconym sprawowaniu Liturgii Godzin, a także pozostawionym osobistemu wyborowi, niewyznaczonym przez rytm służby liturgicznej⁴¹.

Zadaniem wychowawców seminaryjnych, zwłaszcza ojców duchownych, jest udzielenie seminarzystom niezbędnej pomocy, aby umiłowali oni modlitwę i by kiedyś, jako kapłani, mogli stać się jej nauczycielami. Istotnie, tylko kapłan, który był formowany i kontuuje swoją formację w szkole modlącego się Jezusa, będzie mógł formować innych w tej samej szkole⁴².

Pastores dabo vobis przypomina, iż szczytem chrześcijańskiej modlitwy jest Eucharystia⁴³. Jednocześnie adhortacja umieszcza Eucharystię w żywotnym kontekście przeżywania sakramentów i Liturgii Godzin, których jest także szczytem i źródłem⁴⁴. Stąd, zaznacza wspomniany dokument, kapłani, jako szafarze rzeczy świętych, są przede wszystkim sługami ofiary Mszy św. Ich rola jest absolutnie niezastąpiona, ponieważ bez kapłana nie ma ofiary eucharystycznej. Stanowi to wyjaśnienie istotnego znaczenia Eucharystii dla życia i posługi kapłańskiej i tym samym dla formacji duchowej kandydatów do kapłaństwa⁴⁵.

³⁹ *Pastores dabo vobis*, n. 47.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Tamże, n. 72 e; por. także: Benedykt XVI, List do Seminarzystów, n. 1, s. 4; Franciszek, Przemówienie do wspólnoty Papieskiego Kolegium „Leonianum” z Anagni, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 5 (2014), s. 30; tenże, Przemówienie podczas spotkania w Auli Pawła VI z seminarzystami, nowicjuszami, nowicjuszkami i młodzieżą będącą na drodze powołania, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 8–9 (2013), s. 45; tenże, Homilia podczas Mszy świętej w Bazylice Watykańskiej dla seminarzystów, nowicjuszy, nowicjuzek i młodzieży będącej na drodze powołania, 7.07.2013, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 8–9 (2013), s. 46; tenże, Dialogo con gli studenti dei Pontifici Collegi e Convitti di Roma nell'Aula Paolo VI, „L'Osservatore Romano” 14.05.2014, s. 4, 6.

⁴² Por.: *Pastores dabo vobis*, n. 47.

⁴³ Tamże, n. 48.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże.

W związku z tym papież domaga się nie tylko, by codzienne uczestnictwo seminarzystów w Eucharystii stało się później *regulą ich kapłańskiego życia*, ale również, by *tak ich wychowywać, aby Eucharystia była dla nich najważniejszym wydarzeniem dnia, by umieli w niej aktywnie uczestniczyć, nie ograniczając się nigdy do samej rutyny, aby kształtować u kandydatów do kapłaństwa wewnętrzne postawy, dla których oparciem jest Eucharystia*⁴⁶.

W formacji duchowej niezwykle konieczna i pilna jest także pomoc alumnom w ponownym odkryciu *piękna i radości sakramentu pokuty*⁴⁷. Jest to zadanie wychowawców, mające wielkie znaczenie zwłaszcza w kulturze nam współczesnej, charakteryzującej się coraz to nowymi, a przy tym coraz bardziej wyrafinowanymi formami samousprawiedliwienia i w związku z tym narażonej na zgubną utratę poczucia grzechu, a w konsekwencji również radości i pociechy, którą przynosi prośba o przebaczenie⁴⁸.

Nie ulega wątpliwości, iż kandydaci do kapłaństwa nie będą mogli stać się dobrymi i skutecznymi szafarzami pokuty oraz wiarygodnymi świadkami miłosierdzia Bożego dla grzeszników, o ile wpiersami z niego nie będą korzystali⁴⁹.

Do wielkiego znaczenia sakramentu pokuty w formacji przyszłych kapłanów nawiązuje niejednokrotnie również Benedykt XVI⁵⁰. W *Liście do Seminarzystów* podkreśla, iż sakrament pokuty uczy seminarzystę obiektywnej oceny samego siebie, pomaga w zajmowaniu postawy pełnej pokory, tolerancji, przebaczenia i wyrozumiałości wobec innych⁵¹.

W tym samym duchu wypowiada się papież Franciszek, który zachęca seminarzystów do częstej spowiedzi świętej: *Spowiadajcie się często! W ten sposób staniecie się kapłanami wielkodusznymi*

⁴⁶ Tamże; por. także: Benedykt XVI, List do Seminarzystów, n. 2, s. 5; Franciszek, *Przemówienie do wspólnoty Papieskiego Kolegium „Leonianum” z Anagni*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 5 (2014), s. 30.

⁴⁷ *Pastores dabo vobis*, n. 48; por. także: F. Rypar, *Il sacramento della penitenza nella formazione dei futuri sacerdoti*, „Seminarium” 3 (1973), s. 598; R. Selejdak, *Stawać się kapłanem trzeciego tysiąclecia*, Częstochowa 2001, s. 55.

⁴⁸ Por.: *Pastores dabo vobis*, n. 48.

⁴⁹ Por.: tamże, n. 26.

⁵⁰ Por.: Benedykt XVI, *Il sì del sacerdozio mi ha accompagnato ogni giorno della mia vita. Visita alla comunità del Pontificio Seminario Romano Maggiore in occasione della Festa Patronale della Madonna della Fiducia*, Roma, 17.02.2007, „Insegnamenti” 3 (2007) 1, s. 239–240; *Nuovi testimoni del Vangelo nelle strade e nei sobborghi della città. L'incontro con i giovani e seminaristi nel Seminario Saint Joseph a New York*, 19.01.2008, „Insegnamenti” 4 (2008) 1, s. 651–652; *La fede non solo ha un futuro, ma è futuro. L'incontro con il clero di Bolzano-Bressanone*, 6.08.2008, „Insegnamenti” 4 (2008) 2, s. 115.

⁵¹ Por.: tenże, List do Seminarzystów, n. 3, p. 5.

*i miłosiernymi, ponieważ poczujecie w stosunku do siebie miłosierdzie Boga*⁵².

Z sakramentem pokuty łączy się ściśle kierownictwo duchowe. Praktyki tej, podobnie jak cnoty pokuty, powinni się uczyć alumni podczas formacji seminarystycznej, na co wskazuje wyraźnie *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*⁵³.

Wreszcie, w formacji duchowej seminarzystów należy zwrócić uwagę na zaszczepienie w nich pobożności maryjnej. Miłość alumna do Maryi powinna opierać się na wierze i wyrażać w codziennym odmawianiu różańca świętego, naśladowaniu Jej cnót i pełnym Jej zawierzeniu⁵⁴.

Formacja intelektualna

Dzisiaj kapłan wezwany jest do głoszenia Ewangelii światu często obojętnemu na wartości religijne oraz do rozwiązywania różnorodnych i złożonych problemów ludzkich. Z tego względu formacja intelektualna powinna prezentować wysoki poziom naukowy i być pielęgnowana z największą starannością⁵⁵.

Formacja ta, aby była skutecznym narzędziem integralnej formacji przyszłego kapłana, musi najpierw zapewnić mu właściwe przygotowanie filozoficzne. *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* przypisuje temu przygotowaniu szczególne znaczenie ze względu na studium teologii jak również na konieczność podjęcia owocnego dialogu ze współczesnym człowiekiem⁵⁶.

Wielkie znaczenie studium filozofii w formacji kapłańskiej dostrzega również *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Stwierdza on: *Kształcenie*

⁵² Franciszek, *Przemówienie do wspólnoty Papieskiego Kolegium „Leonianum” z Anagni*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 5 (2014), s. 30; por. także: tenże, *Przemówienie podczas spotkania w Auli Pawła VI z seminarzystami, nowicjuszami, nowicjuszkami i młodzieżą będącą na drodze powołania*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 8–9 (2013), s. 43–44.

⁵³ Por.: *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, n. 55; por. także: Congregazione per l'Educazione Cattolica, *Lettera circolare su alcuni aspetti più urgenti della formazione spirituale nei seminari*, 6.01.1980, w: EV 7, n. 77–78.

⁵⁴ Por.: Franciszek, *Przemówienie podczas spotkania w Auli Pawła VI z seminarzystami, nowicjuszami, nowicjuszkami i młodzieżą będącą na drodze powołania*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 8–9 (2013), s. 45; tenże, *Dialogo con gli studenti dei Pontifici Collegi e Convitti di Roma nell'Aula Paolo VI*, „L'Osservatore Romano” 14.05.2014, s. 4–5.

⁵⁵ Por.: Benedykt XVI, *List do Seminarzystów*, n. 5, s. 6; Franciszek, *Dialogo con gli studenti dei Pontifici Collegi e Convitti di Roma nell'Aula Paolo VI*, „L'Osservatore Romano” 14.05.2014, s. 4.

⁵⁶ Por.: *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, n. 70, nota 148 a – tłum. własne; por. także: *Optatam totius*, n. 14–15, AAS 58 (1966) 722, tłum. pol., w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 296–297; Jan Paweł II, *Encyklika „Fides et ratio”*, 14.09.1998, Watykan 1998, n. 60; Congregazione per l'Educazione Cattolica, *Lettera circolare, L'insegnamento della filosofia nei seminari*, 20.01.1972, Libreria Editrice Vaticana 1972.

*filozoficzne, które ma się oprzeć na wiecznie trwałym dziedzictwie filozoficznym, uwzględniającym również współczesne badania filozoficzne, ma się tak odbywać, by doskonalilo formację humanistyczną alumnów, ćwiczyło umysł i przygotowywało ich do podjęcia studiów teologicznych*⁵⁷.

Po tej linii idzie także Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, która uważa filozofię za konieczną w poszukiwaniu prawdy i lepszego zrozumienia tożsamości i powołania kapłańskiego⁵⁸.

Formacja intelektualna, oprócz zagwarantowania kandydatowi do kapłaństwa właściwego przygotowania filozoficznego, winna również zaofiarować mu solidne przygotowanie teologiczne. Powinno ono pomóc seminarzyście w *ukształtowaniu własnej wizji prawd objawionych przez Boga w Jezusie Chrystusie i doświadczenia wiary Kościoła, wizji pełnej i scalonej*⁵⁹. Stąd, przyszłemu kapłanowi trzeba umożliwić poznanie „wszystkich prawd wiary chrześcijańskiej” i poznanie ich w „sposób organiczny”. Należy mu zatem pomóc w *dokonaniu syntezy, ogarniającej wkład różnych dyscyplin teologicznych, których specyfika nabiera autentycznej wartości jedynie w ich głębokim wzajemnym powiązaniu*⁶⁰.

W formacji intelektualnej seminarzystów trzeba ponadto uwzględnić kontekst kulturowy, który stanowi dzisiaj dla Kościoła wielkie wyzwanie. Szczególnie powinno się zwrócić uwagę na ekumenizm, nauki ścisłe i przyrodnicze, wielkie problemy etyczne, sekularyzację wiary, agnostycyzm, problem sprawiedliwości społecznej, pokoju i wolności⁶¹.

Formacja duszpasterska

Formacja duszpasterska stanowi ukoronowanie całej formacji kapłańskiej. Prawda ta została potwierdzona już w soborowym dekrete *Optatam totius: Kształcenie (...) alumnów powinno w całości zmierzać do tego, by stawali się oni prawdziwymi duszpasterzami na wzór Pana naszego Jezusa Chrystusa, Nauczyciela, Kapłana i Pasterza*⁶².

⁵⁷ Kodeks Prawa Kanonicznego, kan. 251.

⁵⁸ Por.: *Pastores dabo vobis*, n. 52.

⁵⁹ Tamże; por. także: Benedykt XVI, List do Seminarzystów, n. 5, s. 6.

⁶⁰ *Pastores dabo vobis*, n. 52.

⁶¹ Por.: tamże, n. 54; por. także: Benedykt XVI, List do Seminarzystów, n. 5, s. 6; C.M. Martini, *Qualche anno dopo. Riflessioni sul ministero presbiterale*, Casale Monferrato 1987, s. 21.

⁶² *Optatam totius*, n. 4, AAS 58 (1966) 716, tłum. pol., w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 291.

Również Jan Paweł II zauważa, iż *Cel duszpasterski (...) integruje i kształtuje całą formację przyszłych kapłanów*⁶³.

Formacja duszpasterska seminarzystów obejmuje aspekt teoretyczny i praktyczny.

Aspekt teoretyczny stanowi refleksja analityczno-krytyczna nad rozwojem działalności duszpasterskiej Kościoła w różnych kontekstach społeczno-kulturowych naszych czasów, aby ukazać jej autentyczność i skuteczność, aspekty pozytywne, problematyczne i negatywne⁶⁴. Refleksja ta obejmuje, między innymi, takie dyscypliny naukowe, jak: teologia pastoralna w ścisłym słowa tego znaczeniu, katechetyka, homiletyka, prawo kanoniczne itd. Następnie jest ona uzupełniana różnymi elementami interdyscyplinarnymi przedstawiającymi implikacje duszpasterskie eklezjologii, sakramentologii i teologii moralnej. Wykorzystuje ponadto w odpowiedni sposób osiągnięcia takich nauk, jak: pedagogika, metodologia, socjologia, psychologia, które pozwalają poznać lepiej potrzeby osobiste, społeczne i religijne ludzi; złożoność środowisk apostołatu; środki pedagogiczne i metodologiczne użyteczne w duszpasterstwie. Dyscypliny te jednakże powinny być uważane za pomocnicze w tym znaczeniu, iż dotyczą aspektu ludzkiego fenomenu religii, podczas gdy on składa się głównie z elementów nadprzyrodzonych, wykraczających poza obszar poszukiwań nauk humanistycznych⁶⁵.

Aspekt praktyczny formacji duszpasterskiej stanowią z kolei różnego typu praktyki duszpasterskie alumnów. Powinny być one dobierane z wielką roztropnością, nie improwizowane, lecz rzetelnie przygotowane, dozowane stopniowo, w zależności od zdolności seminarzystów, dokładnie zaprogramowane w czasie, odbywane zgodnie z dyrektywami współpracujących kapłanów i świeckich, odpowiednio kontrolowane i kierowane przez samych wychowawców lub przez osoby wykwalifikowane, posiadające doświadczenie apostołskie i umiejętność właściwego przewodniczenia wspólnotom chrześcijańskim.

Ponadto, ze strony wychowawców odpowiedzialnych za formację jak i ze strony alumnów powinno istnieć pragnienie i wola harmonizowania praktyk duszpasterskich z całym procesem formacyjnym w taki sposób, aby zaangażowanie w studium i postępowanie w całościowej formacji nie tylko nie były zakłócane, lecz umacniane i scalane tymi aspektami,

⁶³ *Pastores dabo vobis*, n. 57.

⁶⁴ Por.: A. Favale, *La formazione iniziale dei candidati al presbiterato*, Roma 1995, s. 97.

⁶⁵ Por.: tamże.

których wspólnota seminaryjna nie może zaoferować w perspektywie przyszłych zadań. Takie zharmonizowanie może być ułatwione, jeśli praktyki duszpasterskie będą omawiane i oceniane przez samych zainteresowanych z ich wychowawcami albo jeszcze lepiej w grupie⁶⁶.

W tym kontekście należy zauważyć, iż praktyki duszpasterskie są bardzo owocne w końcowej fazie studiów, kiedy seminarzysta posiada już solidny bagaż wiadomości i dobrego przygotowania duchowego, natomiast w pierwszych latach seminaryjnych są najczęściej bezużyteczne i mogą stać się przeszkodą w pogłębieniu formacji.

Zakończenie

Kończąc, życzę Wyższemu Seminarium Duchownemu Diecezji Bydgoskiej im. Błogosławionego Biskupa Michała Kozala i Matki Bożej Pięknej Miłości:

– by gwarantowało alumnom formację w pełni odpowiadającą wymogom współczesnych czasów;

– by wychodzący stąd księża dążyli do autentycznej świętości, zakorzenionej w modlitwie oraz sakramentach świętych, a zwłaszcza w Eucharystii i sakramencie pokuty, stając się w ten sposób coraz bardziej przekonującymi świadkami Chrystusa w dzisiejszych czasach, zafascynowanymi Nim i Jego prawdą;

– by byli oni też drogowskazami, które nie tylko wskazują Bożą drogę życia, ale aby sami podążali tą drogą;

– by formacja ludzka i duchowa wzajemnie dopełniały i ubogacały osobowość seminarzystów; by oprócz solidnego studium, alumni głównie z kontemplacji Chrystusa czerpali mądrość, która prowadzi do zbawienia i którą należy ubogacać innych;

– by zjednoczenie z Chrystusem wyzwalało w nich żarliwy dynamizm w pracy duszpasterskiej oraz nadawało tej pracy właściwy wymiar i skuteczność;

– by formowało pasterzy według serca Jezusa Chrystusa Dobrego Pasterza, otwartych na działanie Ducha Świętego, inspirowanych autentyczną miłością pasterską, ożywionych miłością do Kościoła, zdolnych do owocnego podjęcia nowej ewangelizacji.

Życzę wreszcie, by wychodzący stąd kapłani byli skutecznymi promotorami nowych, licznych i świętych powołań kapłańskich.

⁶⁶ Por.: *Pastores dabo vobis*, n. 57; por. także: A. Favale, dz. cyt., s. 100.

Summary

Today, it seems more difficult than even a decade ago for the priest to carry out his pastoral service. Many are the reasons for this situation. The most significant include moral relativism; the complex socio-political situation; the growth of forms of religiosity without God; the rise of sects; fascination with a type of rationalism that weakens any sensibility towards Revelation and divine transcendence; the spread of political and existential atheism; the current crisis that has affected the family; and the negative image of the Church frequently presented in the mass media. The Church community itself also reveals certain worrying factors such as religious ignorance demonstrated by many believers; the weakness and ineffectiveness of catechesis; poorly conceived theological, cultural and pastoral pluralism; loss of trust in the Church's hierarchy; and the subjectivity of faith. Discouraged by the 'failure' of his service, a priest may take a dramatic decision to abandon the priesthood. In this context, providing the future cleric with proper formation stands out as a major task, since it is the priest that fruitfully carries on the mission of Jesus the Good Shepherd in the contemporary world. This formation should be based on the concept of priestly identity consistent with the Church's Magisterium and encompass four fundamental dimensions: human, spiritual, intellectual and pastoral. Such a formative programme should be preceded by a year-long preparatory period necessary to offer seminary applicants a proper introduction into the entire process of priestly formation and a more profound realisation of their vocation as well as to compliment their human, spiritual and intellectual formation. What is also important, the overall assessment of candidates' suitability for priesthood should take place prior to their admission to the seminary and not be postponed until the time they are ordained.